

ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ МЕТАЛУРГІЙНОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ ТА КРАЇН СВІТУ

ЭКОНОМИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ МЕТАЛЛУРГИЧЕСКОГО КОМПЛЕКСА УКРАИНЫ И СТРАН МИРА

ECONOMIC ANALYSIS OF THE METALLURGICAL COMPLEX UKRAINE AND COUNTRIES OF THE WORLD

Статтю присвячено дослідженню сучасного становища металургії в Україні та країнах світу; з'ясуванню проблем, серед яких застаріла матеріальна база, низький технологічний рівень виробництва, нестача фінансових ресурсів, слабкий внутрішній попит на продукцію; визначенню основних, на нашу думку, шляхів стабілізації галузі в умовах кризи. Охарактеризовано сучасне становище світового ринку металів та визначено ключових гравців на ньому. Зазначено найбільших компаній-виробників сталі у світі і місце вітчизняних компаній серед них. Виконано аналіз обсягів виробництва металопродукції в Україні та світі, проаналізовано структуру ринку металів (внутрішнє споживання, експорт, імпорт, частка у ВВП країни, темпи зростання галузі та частка експорту галузі в загальному експорті країни). Проведено порівняльний аналіз стану металургійної галузі економіки в країнах світу. Наведено основні проблеми, що гальмують розвиток металургійної промисловості в Україні та можливі шляхи їх подолання. Розглянуто можливі перспективи галузі і їх зв'язок зі світовими тенденціями.

Ключові слова: ринок металопродукції, чорна металургія, імпорт, експорт, аналіз, проблеми, тенденції, споживання.

Статья посвящена исследованию современного состояния металлургии в Украине и странах мира; выяснению проблем, среди которых устаревшая материальная база, низкий технологический уровень производства, недостаток финансовых ресурсов, слабый внутренний спрос на продукцию; определению основных по нашему мнению путей стабилизации отрасли в условиях кризиса. Охарактеризовано современное состояние мирового рынка металлов и определено ключевых игроков на нем. Указано крупнейших компаний-производителей стали в мире и место отечественных компаний среди них. Выполнен анализ объемов производства металлопродукции в Украине и мире, проанализирована структура рынка металлов (внутреннее потребление, экспорт, импорт, доля в ВВП страны, темпы роста отрасли и доля экспорта отрасли в общем экспорте страны). Проведен сравнительный анализ состояния металлургической отрасли экономики в странах мира. Приведены основные проблемы, тормозящие развитие металлургической промышленности в Украине и возможные пути их преодоления. Рассмотрены возможные перспективы отрасли и их связь с мировыми тенденциями.

Ключевые слова: рынок металлопродукции, черная металлургия, импорт, экспорт, анализ, проблемы, тенденции, потребление.

The article investigates the current state of metallurgy in Ukraine and countries of the world; the clarification of problems, which include outdated material base, low technological level of production, the lack of financial resources, weak domestic demand for products; the definition of property in our view ways of stabilizing the industry in crisis. The current state of the global commodities market and identified the key players on it. Indicated the largest manufacturers of steel in the world and the place of domestic companies among them. The analysis of the production volumes of steel products in Ukraine and abroad, it analyses the structure of metal market (domestic consumption, export, import, share in GDP, the growth rate of the industry and the share of industry exports in total exports of the country). A comparative analysis of the state of the metallurgical industries in the world. The main problems hindering the development of the metallurgical industry in Ukraine and possible ways of overcoming them. The possible prospects of the industry and their relationship with global trends.

Keywords: steel market, steel, import, export, analysis, issues, trends, consumption.

Вступ. Металургійний комплекс України лишається одним з основних елементів економіки держави. Металургія — основний постачальник валюти в країну. У валовому внутрішньому продукті (ВВП) України частка МК у докризовому періоді становила 27%.

Сучасний стан металургійної галузі України є важким, скорочуються ринки збуту українських металургів, зростають ціни на енергоносії і транспортні перевезення, посилюється конкуренція на зовнішніх ринках. Для цієї галузі характерні такі проблеми розвитку: проблеми на державному рівні, технічні, економічні, є проведення суттєвих змін у діяльності цього сектору економіки, враховуючи світовий досвід подолання цих проблем.

Незважаючи на поточні труднощі, гірничо-металургійний комплекс України як і раніше залишається провідною галуззю, яка генерує більшість надходжень в країну валютної виручки.

Головними чинниками, що зумовили принципи розвитку металургійного комплексу на протягом останнього десятиліття, стали корпоративна революція в галузі та перехід прав власності на стратегічні підприємства у приватні руки. Варто також відзначити, що різке підвищення цін на продукцію металургійний комплекс у світі сприяло переоцінці реальних можливостей українських підприємств.

Нинішня криза світової економіки показав слабкість підприємств металургійного комплексу України, більшість з яких виявилось на грані виживання. Для вирівнювання ситуації, що склалася, держава була змушена приймати різні заходи, в тому числі і за рахунок бюджетних втрат. Дослідженню стану та проблем розвитку металургійної промисловості України займалися такі вчені, як А. Амоша, С. Аптекар, О. Борисенко, А. Лазуткін, О. Мінаєв, В. Нікіфорова та ін.

Постановка завдання. Основною ціллю статті є здійснення аналізу металургійної галузі економіки країн світу та України, виявити проблеми, що

гальмують розвиток металургійного комплексу в Україні та запропонувати шляхи їх вирішення.

Методологія. Методичні основи дослідження ґрунтуються на діалектичному методі пізнання соціально-економічних явищ, комплексному підході до їх аналізу. Для аналізу були використані методи кількісного дослідження, порівняння, графічний, аналітичний методи.

Інформаційну базу становлять статистичні дані Державної служби статистики України, Світового банку відкритих даних, аналітичні огляди та звітні дані «World Steel Association», інформація офіційних сайтів. Репрезентативність емпіричної бази із застосуванням аналітичного інструментарію забезпечує високу достовірність теоретико-методичних результатів дослідження й обґрунтованість його прикладних рекомендацій і висновків.

Результати дослідження. До десятки найбільших світових експортерів сталі належить Україна. На даний час лише незначна частка металургійного виробництва направлена на забезпечення потреб внутрішнього ринку. Майже 80% усього металургійного виробництва орієнтоване на експорт, на окремих підприємств обсяг експорту становить близько 95-100% від загального обсягу виробництва. Тією чи іншою мірою кризові явища зачепили практично всіх світових лідерів металургійного виробництва, проте наслідки і масштаби цієї кризи різні.

За підсумками 2014 р. світове виробництво сталі зросло на 1,2% до 1662 млн. т по відношенню до рівня 2013 р. Разом з тим, відбувається зниження темпів зростання виробництва сталі із-за нестабільної економічної ситуації в світі.

В більшій мірі зростання виробництва обумовлено зростанням виробництва сталі в Китаї за 2014 р. порівняно з 2013 р. на 0,9% до 829 млн. т, тоді як виробництво сталі в інших країнах світу зросло на 0,4% за аналізований період. Однак, темпи зростання внутрішнього споживання в Китаї знижуються, що спричинило зростання експорту з Китаю (20% за підсумками 2014 р.) [1].

Світове виробництво залізорудної сировини (ЗРС) в 2014 р. збільшилося порівняно з 2013 р. на 1% до 1,9 млрд. т. Лідером у виробництві ЗРС є Австралія, виробляє 45,6% від загальносвітового виробництва. Далі йде Бразилія, виробництво ЗРС якої дає 24,6% від загальносвітового обсягу ЗРС, і Китай, який виробляє 21% ЗРС. На четвертому місці Індія, обсяг виробництва якої складає 8,35%. Митний союз займає 5 місце, виробляючи 6,47% від світового обсягу ЗРС.

Світова торгівля ЗРС в 2014 р. склала 1,2 млрд. т, що вище рівня 2013 р. на 4%. У світовому експорті ЗРС спостерігається зростання за рахунок збільшення поставок з Бразилії на 1% (до 329,64 млн. т), з Австралії – на 18%

(до 613 млн. т). Як і в 2013 р., в 2014 р. в Індії спостерігається зниження експорту ЗРС. В 2014 р. воно склало 50%, до 14 млн. т. [2].

Провідними виробниками сталі за підсумками 2014 року, крім Китаю, є наступні країни, частка виробництва в загальносвітовому обсязі сталі яких становить: Японія - 6,8% , США - 5,4%, Індія - 5,1% , Південна Корея - 4,3% і держави-члени Євразійського економічного союзу (ЄАЕС) - 4,3% (табл. 1).

Таблиця 1

Виробництво сталі, млн т

Країна	2010	2011	2012	2013	2014
1. Китай	626,7	683,3	716,5	815,4	822,7
ЄС	172,8	177,7	169,4	165,4	169,2
2. Японія	109,6	107,6	107,2	110,6	110,7
3. США	80,6	86,2	88,6	86,9	88,3
4. Індія	68,3	72,2	76,7	81,2	83,2
5. Південна Корея	58,5	68,5	69,3	66,1	71,0
6. Росія	66,9	68,7	70,6	68,7	70,7
7. Німеччина	43,8	44,3	42,7	42,6	42,9
8. Туреччина	29,0	34,1	35,9	34,7	34,0
9. Бразилія	32,8	35,2	34,7	34,2	33,9
10. Україна	33,6	35,3	32,9	32,8	27,2
Світ у цілому	1 413,6	1 490,1	1 547,8	1 606,0	1 661,5

Джерело: побудовано авторами на підставі [2]

Необхідно так само відзначити, що 6 з 10 провідних світових виробників сталі це саме Китайські підприємства (табл. 2).

Таблиця 2

Найбільші компанії-виробники сталі, 2014 р.

Компанія	Країна розміщення штаб-квартири	Обсяги виробництва, тис. т
1. ArcelorMittal	Люксембург	98 088
2. Nippon Steel & Sumitomo Metal Corporation	Японія	49 300
3. Hebei Group	Китай	47 094
4. Baosteel Group	Китай	43 347
5. POSCO	Південна Корея	41 428
6. Shagang Group	Китай	35 332
7. Ansteel Group	Китай	34 348
8. Wuhan Group	Китай	33 053
9. JFE	Японія	31 406
10. Shougang Group	Китай	30 777
33 (25 – 28). Metinvest Holding LLC	Україна	11 182

Джерело: побудовано авторами на підставі [3]

Світове споживання сталі за 2014 р. збільшилося на 3,1% і склало 1480 млн. т. Після кризи 2008 р. цей показник неухильно зростає в основному за рахунок попиту з боку країн, що розвиваються. В даний час основним споживачем сталі є Південна Корея, попит якого за 2014 р. збільшився на 6%. Споживання сталі в країнах ЄАЕС також зросла в середньому на 4,0% за 2013 р. Основні країни-виробники сталі представлені на (рис.1).

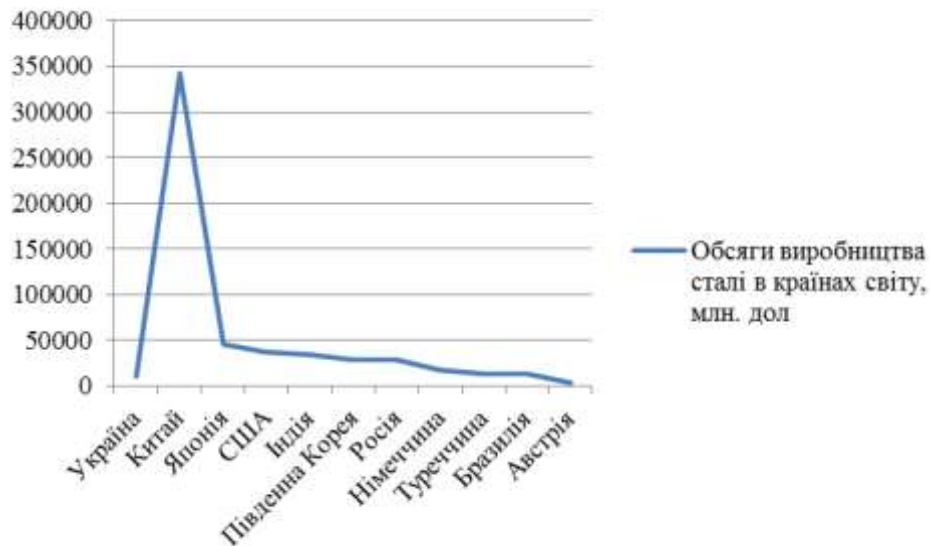

Рис. 1. Обсяги виробництва сталі в країнах світу за 2014р.
Джерело: побудовано авторами на підставі [2]

Провідними споживача сталі в розрахунку на душу населення є країни Азіатського регіону. Разом з тим, лідерами залишаються країни Європи та Північної Америки.

Зростання світового імпорту зумовлено зростанням імпорту з боку Китаю, сировинна база якого недостатня для задоволення стабільно зростаючого попиту країни на ЗРС. Так, в 2014 р. імпорт Китаю склав 820 млн. т, що забезпечило зростання на 10,0% порівняно з 2013 р. Основними постачальниками ЗРС в Китай є Австралія (51,0%) і Бразилія (19,0%).

Світове виробництво гарячого прокату за останні п'ять років зросло на 25% до обсягів виробництва 1,6 млрд. т. При цьому основне зростання припадає на країни Азіатського регіону (25,0%) і Середнього Сходу (45,0%), що у цілому і забезпечує дане зростання, тоді як інші регіони за період з 2008 р. по 2014 р. демонстрували негативну динаміку (середнє зниження склало близько 12,0%). Держави-члени ЄАЕС в цілому показали падіння на 18,0%. Незважаючи на це, вони займають 4 місце серед інших регіонів світу по виробництву гарячого прокату протягом останніх п'яти років [4].

Основними країнами – виробниками гарячого прокату є Китай, США і Японія. Обсяги виробництва гарячого прокату в Китаї зросли на 7,0% до 851,9 млн. т, у США знизився на 4,5% до 85,6 млн. т. В Японії зростання виробництва гарячого прокату склав 2,0% до 96,96 млн. т за 2014 рік.

За період з 2008 по 2014 роки світове виробництво сортового прокату зросло на 27,0%, до 817,4 млн. т. При цьому основними «двигунами» зростання виступили країни Азії (31,0%) і Середнього Сходу (25,0%). Серед виробників сортового прокату держави-члени ЄАЕС зайняли 5 місце, виробництво яких за останні 6 років зросла на 17,0% до рівня виробництва 20 млн. т. Основний експорт йде з країн Європи, країн СНД та МС. В цілому ж по світу експорт сортового прокату має негативну динаміку, зниження за останні 6 років становило 5,0%. Імпорт також мав негативну динаміку, знизившись за період з 2008 р. по 2014 р. на 4,0%. При тому основними імпортерами виступали Азіатський регіон і Європа [5].

Основними країнами – виробниками сортового прокату є Китай, Індія, Японія і США. У десятку лідерів входять також Росія, яка зайняла в 2014 р. 7 місце, випустивши 17 млн. т сортового прокату.

Виробництво плоского прокату за період з 2008 р. по 2013 р. збільшилося на 12,5% до 725 млн. т в 2013 році. При цьому основними регіонами – виробниками плоского прокату стали Азія та ЄС. Основне зростання припало на середній Схід (60,0%) і Азію (22,0%). Інші країни показали зниження обсягів виробництва плоского прокату в середньому на 4%. Експорт в цілому практично не змінився за 6 років. Основними експортерами виступили ЄС (36,0%) і Азія (46,0%). Імпорт також залишився на рівні 2008 року. Головними імпортерами є ЄС (35,0%) і Азія (35,0%). Головними виробниками плоского прокату є Китай, Японія, США. Росія також входить у десятку лідерів – виробників плоского прокату, займаючи 6 місце при обсязі виробництва 27,2 млн. т в 2014 р.

Проведемо порівняльний аналіз розвитку металургійної галузі економіки в країнах світу та України, представимо результати в (табл.3).

Таблиця 3

Порівняльний аналіз розвитку металургійної галузі економіки в країнах світу

Показник		Роки	Світ у цілому	Країни світу			
				Україна	Китай	Японія	США
1		2	3	4	5	6	7
1. Обсяги виробництва	1.1. У вартісному виразі,	2012	1013809	21549,5	469307,5	70216	58033
		2013	322003	6576,4	163487,7	22175,3	17423,45

	млн. дол.	2014	690353,2 5	11301, 6	341831,85	45995,85	36688,65
	1.2. У натуральному виразі, млн. т.	2012	1 547,8	32,9	716,5	107,2	88,6
		2013	1 606,0	32,8	815,4	110,6	86,9
		2014	1 661,5	27,2	822,7	110,7	88,3
2. Частка у ВВП країни, %		2012	–	12,26	5,55	1,18	0,36
		2013	–	3,59	1,72	0,45	0,10
		2014	–	8,57	3,30	1,00	0,21
3. Частка у зовнішній торгівлі (експорту галузі в загальному експорті), %		2012	1,50	18,28	1,64	2,97	0,40
		2013	0,44	6,07	0,46	1,03	0,11
		2014	1,01	13,67	1,65	1,99	0,21
4. Темпи зростання галузі (обсягів продажу на зовнішні ринки), %		2012	86,81	81,23	99,90	89,06	89,12
		2013	30,15	31,34	30,47	31,38	28,24
		2014	230,20	180,17	352,99	201,60	198,17

Джерело: побудовано авторами на підставі [2, 6, 7, 8, 9]

Китай з виробництва труб займає перше місце, виробивши за 2014 р. 79,8 млн. т труб. До трійки лідерів увійшов і МС, виробивши за 2013 р.

12 млн. т труб. На третьому місці по виробництву труб знаходиться Японія з обсягом виробництва 8,1 млн. т за 2014 рік [10].

На підставі проведеного нами дослідження було виявлено ряд взаємозалежних проблем металургійного комплексу України, які значно гальмують його розвиток, такі як:

- зношеність матеріальної бази на 65-80%;
- низький технологічний рівень виробництва, що відстав від існуючих світових стандартів на багато років. Тому Україна змушена виробляти низькоякісну продукцію;
- висока залежність від іноземних енергоносіїв, а також їх перевитрата, що перевищує західні показники в 3-5 разів; слабкий внутрішній попит на продукцію. Всього 20% галузевої продукції йде на внутрішній ринок, 80% – на експорт. Ситуацію можна вирівняти за рахунок стимулювання державою внутрішнього споживання серед таких галузей як суднобудування і машинобудування;
- гостра нестача фінансових ресурсів для модернізації (особливо в умовах спаду світового попиту на продукцію металургійного комплексу).
- наявність імпорту на ринку. Поряд з високими обсягами власного виробництва, в Україні присутня велика частка імпортової продукції;
- зростання собівартості випереджає зростання цін на кінцеву продукцію. Рішенням проблеми може стати модернізація та використання новітніх технологій у виробництві.

Варто також відзначити, що металургійний комплекс України має наступну особливість – більшість підприємств галузі непрозорі.

Варто також відзначити, що існують кілька глобальних проблем в галузі, які формують інші негативні тренди:

- 1) слабкий внутрішній попит на продукцію. Саме з цієї причини близько 80% продукції металургійної галузі йде на експорт. Зрештою, українські підприємства піддаються сильному впливу світових тенденцій, які не завжди сприятливі і сприяють розвитку;
- 2) держава не стимулює галузь, а саме – не збільшує попит серед підприємств машинобудування та інших галузей – споживачів. Варто відзначити, що в цій ситуації вітчизняна продукція замінюється імпортними аналогами;
- 3) затримки по виплаті ПДВ. Подібна практика негативно відбивається на діяльності експортерів, що, в свою чергу, знижує їх фінансову стійкість (з урахуванням масштабності діяльності, негативні наслідки можуть відобразитися і на державі в цілому);
- 4) модернізація виробництва. Мета модернізації – зниження собівартості, а також підвищення якості продукції шляхом впровадження нових технологій. У свою чергу, це призведе до збільшення конкурентоспроможності українських компаній, а також збільшення запасу міцності в їх діяльності.

Також можемо зазначити, що металургійна галузь України має наступну особливість – більшість підприємств в галузі непрозорі.

У разі вирішення цих проблем, можна буде говорити про якісно новому розвитку галузі.

Висновки. Основними стратегічними напрямками покращення ефективності діяльності металургійного комплексу, як основи найпотужнішого галузевого ринку України, має стати виконання наступних заходів:

- виконання досить великих металомістких інфраструктурних проектів (оновлення залізничної інфраструктури, ЖКГ, мости), які в свою чергу мають внутрішній попит на вітчизняну металопродукцію підвищити;
- проведення активного моніторингу розслідувань цінової політики імпортерів металопродукції з зарубіжних країн на предмет з'ясування випадків демпінгових цін;
- посилення боротьби з тіньовими схемами металеві продукції;
- впровадження програм пільгового страхування експорту мело продукції, насамперед до країн Середнього Сходу та Африки;
- зниження ставки податку на прибуток на ту частину прибутку, яка буде спрямована на реінвестування виробничих фондів. Схожа практика

активно застосовується в багатьох країнах, навіть в деяких із них ця ставка може скласти 0%;

- впровадження прискореної амортизації основних фондів третьої групи, що в свою чергу надасть можливість підприємствам більш оперативно оновлювати свої виробничі фонди;
- налаштування оперативних і ефективних механізмів відшкодування ПДВ;
- відкриття ліній кредитування в держаних банках для вітчизняних металургійних підприємств для продовження реалізації інвестиційних планів та рефінансування зовнішніх запозичень.

Наукова новизна дослідження полягає у вдосконаленні заходів модернізації та покращення стану металургійного комплексу України. Так як, здійснення стимулюючих заходів надасть можливість країні покращити свої позиції на світовому ринку металів та підвищити конкурентоспроможність металевої продукції на зовнішніх ринках.

Практична значущість проведеного дослідження полягає у застосуванні запропонованих нами рекомендацій для поліпшення політики держави щодо металургійної галузі економіки України. В свою чергу це вплине на зміцнення та розширення ринків збуту продукції української металургії і скоротить відставання за технічними та технологічними рівнями виробництва від країн з розвинутою металургією.

В перспективі подальшого наукового дослідження необхідно розробити комплекс заходів в державній та фінансовій підтримці металургійного виробництва та реалізації його на зарубіжних ринках.

Література:

1. Центральный металлический портал. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://metallcheckiy-portal.ru/index-cen-lme>
2. World Steel Association. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.worldsteel.org/>
3. World Steel Association. Top Steel-Producing companies 2014. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.worldsteel.org/dms/internetDocumentList/downloads/statistics/Extended-listing-2014/document/Extended%20listing%202014.pdf>
4. World Steel Association. Steel Statistical Yearbook. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.worldsteel.org/dms/internetDocumentList/bookshop/2015/Steel-Statistical-Yearbook-2015/document/Steel%20Statistical%20Yearbook%202015.pdf>
5. Central Intelligence Agency. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.cia.gov/library/publications/resources/the-world-factbook/geos/xx.html>

6. Trade Map. Trade statistics for international business development. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.trademap.org/tradestat/Product_SelCountry_TS.aspx?nvpm=1|000|||TOTAL||2|1|2|2|2|1|1|1|
7. The World Bank. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://data.worldbank.org/country>
8. World Steel Association. Steel Statistical Yearbook. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.worldsteel.org/dms/internetDocumentList/bookshop/2015/Steel-Statistical-Yearbook-2015/document/Steel%20Statistical%20Yearbook%202015.pdf>
9. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс] / Державна служба статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
10. U.S.Geological Survey. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://minerals.usgs.gov/minerals/pubs/commodity/iron_&_steel/